

TRANS-EXPLORAREA, UN DINCOLO VALORIC. PARADIGMĂ COGNITIVĂ

*Transexploration, beyond value.
Cognitive paradigm*

Dr. Grigore Bușoi

Motto:

Voit-am a mea limbă să fie ca un râu.

D-eternă mângâiere... și blând să-i fie cântu-i...

M. Eminescu – „Icoană și privaz“

Într-o panoplie existențială, trans-explorarea furnizează expresivul și esențialul într-un vector vertical al gândurilor, sub o undă solară și a razei sufletului diurn.

În transfocatorul conceptului își pot găsi locul multe subiecte de interes general, precum: sărbătorirea aniversărilor de marcă (la cifre rotunde), realizarea unor sinteze pe teme relevante, analizarea și actualizarea unor probleme presante din viața cotidiană, inclusiv cercetarea științifică a unor chestiuni medicale incitante, recenzii, comentarea unor proverbe.

În ceea ce mă privește, trans-explorarea prin obiectivele ei se aproprie de formulări eminesciene, ce deschid calea spre temeiul ființării:

*Multe flori sunt, dar puține
Rod în lume o să poarte...
Toate cer intrarea-n lume,
Cu veșmintele vorbirii...*

*La steaua care a răsărit
E-o cale-atât de lungă...*

*Cauți taine nepătrunse...
Ai vrea lumea să se schimbe...
Ci trăiește chinuiește...
Ș-ai s-auzi cum iarba crește.*

Ne propunem să trecem în revistă o serie de aniversări cu venituri și apoi cu plecări, oprindu-ne numai asupra câtorva evenimente și personalități.

I. Sosiri în lume.

1. **Descriptio Moldaviae** (întâia proză de factură științifică a literaturii române, ivită în 1716) – 300 de ani de la apariție. Lucrarea scrisă în limba latină de Dimitrie Cantemir (domn al Moldovei, primul savant autohton de formație enciclopedică) prezintă o scriere complexă de geografie, etnologie și sociologie politică.

În carte își dau întâlnire două antiteze:

– „Bogăția și frumusețea naturii în contrast cu situația economică și politică deplorabilă“.

– „Trecutul exemplar și prezentul decăzut“.
(Grigore Georgiu – *Istoria culturii române moderne*) (4)

2. **Andrei Mureșeanu** (1816-1863) – 200 de ani de la naștere. Poet, publicist și traducător. Poemul său „Un Răsunset“, devenit ulterior „Deșteaptă-te, române!“ este definit de Nicolae Bălcescu ca „marseilleza românilor“, iar din 1990 devine Imnul național al Țării. Poemul a fost publicat în *Foaie pentru minte*, XI, 1848, 21 iunie, nr 25. Compozitorul imnului este profesorul și cântărețul George Ucenescu, ucenicul lui Anton Pann. Acesta își amintește: „Iată că vine poetul Andrei Mureșeanu împreună cu patru domni români (N. Bălcescu, I. Brătianu, Gh. Magheru, V. Alexandri). Și pe poezia dată probăm cântecul *Din sânul maicii mele* (versuri de Grigore Alexandrescu) și iese o minune“. (Tudor Nedelcea, Flacăra lui Adrian Păunescu) (8).

Adresa de corespondență:

CMI Dr. Grigore Bușoi, Str. Apusului nr. 63, București

E-mail: grigore.busoi@yahoo.com

3. **George Coșbuc** (1866-1918) – 150 de ani de la naștere. Este considerat a fi primul mare poet al Ardealului. În accepția lui Liviu Rebreanu este „cântărețul cel mai reprezentativ al sufletului românesc“, și în special al țăranelui român autentic. În 1989 apare capodopera coșbuciană, *Nunta Zamfirei*, poezie bine primită de critică. Ajuns în București, găzduit de Alexandru Vlahuță în „cuibul literar“, Coșbuc se împrietenește cu B. Șt. Delavrancea, I.L. Caragiale, Spiru Haret și alții. În Revista *Flacăra*, nr. 1/20.10.1911, George Coșbuc publică poezia *Poetul* în care sunt inserate celebrele versuri:

*Sunt suflet în sufletul neamului meu
Și îi cânt bucuria și-amarul –*

În același timp, George Coșbuc este un distins traducător al unor opere din literatura universală.

4. **Traian Demetrescu** – Tradem (1866-1896) – 150 de ani de la naștere. Poet, romancier, publicist și traducător. Debutază editorial prin volumul *Poezii*, cu o prefață elogioasă a lui Alexandru Macedonski. Autorul *Noptiilor* remarcă, după cum ne spune Tudor Nedelcea, „atmosfera răpitoare“ a versului, „puternic meșteșugit“, într-o „limbă naturală și curată“.

Aflându-se în București, unde colaborează la diferite periodice, îl găsim în cortegiul funerar alături de Titu Maiorescu, M. Kogălniceanu, Th. Rosetti (fratele Elenei Cuza) și alții care îl conduc pe Eminescu pe ultimul drum, de la Biserica Sfântul Gheorghe la Cimitirul Belu. Tradem scrie o emoționantă poezie intitulată *Lui Eminescu*. Poetul, cu o lirică ce prefigurează simbolismul lui G. Bacovia, se stinge din viață tânăr.

Din poezia sa *Simfonie de toamnă* publicăm strofa a VIII-a, în care întâlnim un acord muzical în registrul depresiv:

*În pustiul meu de gânduri
Caut...
Pe la ușă vântul cântă,
Ca un solo spart de flaut...
În pustiul meu de gânduri
Caut...*

O observație a lui Traian Demetrescu: „Când văd proștii locuind în cele mai strălucitoare palate, înțeleg de ce Diogene locuia într-un butoi (8).”

5. **Alexandru Balaci** (1916-2002) – 100 de ani de la naștere. Italienist, critic și istoric literar, redactor șef al revistei „Viața Românească“.

6. **Antonie Plămădeala** (1926-2005) – 90 de ani de la naștere. ÎPS Antonie Plămădeală, ca bun cunoscător al culturii religioase și laice a publicat o serie de lucrări, de o înaltă ținută științifică și patriotică, precum sunt: *Tradiție și libertate în spiritualitatea românească* (1983), *Calendar de inimă românească* (1988), *Romanitate, continuitate, unitate* (1988), (Ion Dodu Bălan) (8).

II. Plecări în veșnicie.

1. **Sfântul Mitropolit Antim Ivireanu** – 300 de ani de la moarte. În Revista Medicală Română, nr 3/2016 apare editorialul *Sfântul Antim Ivireanu înaintemergătorul formulei de viață bio-psiho-sociale*.
2. **Gheorghe Șincai** (1756-1816) – 200 de ani de la marea trecere. Lucrarea sa fundamentală este *Hronica românilor și a mai multor neamuri*. Ca exponent al Școlii Ardelene, în opera sa el prezintă în sinteză formarea și continuitatea istorică a poporului român în vatra vechii Dacii (4).
3. **Carmen Sylva** – Principesa Elisabeta a României (1843-1916) – 100 de ani întru amin-tire. În anul 1881 a devenit prima Regină a României. Patroană a artelor, fondatoare a unor instituții caritabile, poetă, eseistă și scriitoare. Sub pseudonimul Carmen Sylva și-a publicat opera în limbile franceză, germană, engleză, italiană, suedeză, română și rusă.

C.D. Zeletin remarcă „trăirea în superlativ a calităților ei: bunătatea sufletească, încrederea și însuflețirea“. Târziu, scriind despre ea, George Enescu spunea: „...a fost o prezență supraomenească, o ființă cu nimb“. I.G. Duca observă: „Când o regină a știut, sub domnia ei să fie în literatură prietena intimă a lui Alecsandri, în pictură mare admiratoare a lui Grigorescu și în muzică aproape a doua mamă pentru George Enescu, nu se poate tăgădui că față de artă nu și-a făcut larg și cu prisosință datoria“ (7).

4. **Nicolae Gane** (01.02.1838-16.04.1916) – 100 de ani de la moarte. Scriitor și om politic. A fost membru al Societății Literare Junimea, având o intensă activitate publicistică și literară. Dintre nuvelele sale cele mai cunoscute sunt: *Domnița Ruxandra* și *Stejarul din Borzești*. Mihail Sadoveanu consideră că opera sa devine „o icoană a patriei noastre...“ și o frescă „a viforoaselor și întunecatelor tragedii trecute“.

Un loc special în venirea și plecarea la cifre rotunde (80 de ani, respectiv 20 de ani) în evocarea noastră îl ocupă Marin Sorescu.

5. **Marin Sorescu** (29.02.1936 – 1996), genial poet, mare scriitor și excepțional dramaturg, membru titular al Academiei Române. A debutat în 1964 cu volumul de poezii *Singur printre poeți* în care este evident spiritul său ironic și ludic. Redăm după prof. Mariana Badea din cartea sa *Limba și literatura română* gândurile unor critici consacrați: G. Călinescu apreciază că „Marin Sorescu are capacitatea excepțională de a surprinde fantasticul lucrurilor umile și latura imensă a temelor comune“, într-o manieră caricaturizantă. În lirica lui Marin Sorescu, Marian Popa observă „Expresia simplă, tonul prozaic, familiar și clar“.

La rândul său, Eugen Simion vede în poezia lui Marin Sorescu un spirit demitizant, dar original prin „capacitatea expresiei de a sugera raporturi nevăzute dintre lucruri“ (1).

Adrian Dinu Rachieru în cartea sa „Generația orfelină“ ne prezintă o cuprinzătoare incursiune lirică intitulată *Marin Sorescu sau spiritul parodic* (6).

Ciclul *La liliaci* în șase volume, între 1973-1998, ultimul apărut postum, reprezintă o arenă și o arhivă folclorică redevabilă. Întâmplările și poveștile fascinante vehiculate în aceste volume au o aură mitică. Graiul oltenesc cules din comuna sa natală, Bulzești, este o sursă inovatoare și expresivă a literaturii române. Marin Sorescu a fost director al Editurii „Scrișul românesc“ și redactor șef la Revista „Ramuri“. Pentru opera sa Marin Sorescu a primit Premiul Herder.

Scriitorul Tudor Nedelcea, un apropiat al scriitorului, consemnează câteva date despre omul Sorescu: „era un introvertit, blând, cu o cultură extraordinară, un bun român“ (8).

Dezamăgit de nedreptățile făcute, el și-a dat demisia din Uniunea Scriitorilor. I-a fost hărăzită, vorba Poetului „o soartă crudă și nedreaptă“ care i-a grăbit sfârșitul. Poezia sa *Scară la cer*, prin care își anunță extincția, rămâne o capodoperă:

*Suflete, ia-o tu înainte,
Pâș! Pâș!*

Într-o incantație popular-oltenească spunem într-un dublet:

*Mărine, Nea Mărine,
Dete strechea-n tine!*

*Mânca-l-ar tica pe Mărin
Că se făcu fuior de in!*

Prin opera sa, Marin Sorescu ne propune toarcerea nemuririi!

III. Veniri și plecări aniversare întru cinstirea unor personalități medicale.

Personalități evocate în funcție de data nașterii

În România

1. Anastasie Fătu (1816-1886) – 200 de ani de la naștere. Medic, profesor de științe naturale, filantrop, om politic.
2. Constantin Popescu-Azuga (1866-1917) – 150 de ani de la naștere. Medic de întreprindere preocupat de Starea igienico-sanitară a industriei românești.
3. Petre Brânzei (28.11.1916- 4.03.1985) – 100 de ani de la naștere. Medic psihiatru ieșean, autor al conceptului medical: *bio-psiho-social*.
4. Gheorghe Dumitru Bungețeanu (1916-2006) – 100 de ani de la naștere. Medic susținător al homeopatiei.
5. Ermil Nichifor (1916-1997) – 100 de ani de la naștere. Medic muzician, conducător al Orchestrei Medicilor din București.

În Europa

1. Antonio Maria Valsalva (1666-1723) – 450 de ani de la naștere. Anatomist și chirurg italian.
2. August von Wassermann (1866-1925) – 150 de ani de la naștere. Autor al reacției pentru depistarea luesului.

Personalități evocate la trecerea în eternitate

În România

1. **Thoma Ionescu** (13.09.1860- 28.03.1926) – 90 de ani de la deces. El este întemeietorul Școlii românești de anatomie și chirurgie și pioner al rahianesteziei înalte. Are contribuții în topografia abdomenului prin descrierea unor structuri anatomice ce îi poartă numele. A inaugurat tehnici operatorii originale de nefropexie, splenectomie și în cura radicală a herniilor.

Thoma Ionescu a fost frate cu omul politic Tache Ionescu, al cărui talent oratoric i-a adus numele de politician „gură de aur“. Și în final, la umbra crucii străbune vă propunem o filiație „in gold“: de la Sfântul Ioan Hristostomul îi pomenim pe Ionești, cu mulți reprezentanți de marcă în cultura și știința românească.

2. **N. Gh. Lupu** (1884-1966) – 50 de ani de la deces. Are contribuții în fiziopatologia sclerozei pulmonare, în ictere și în câteva boli de sânge.

3. Iuliu Moldovan (1882-1966) – 50 de ani de la deces. Fondatorul Școlii de Igienă și de Sănătate Publică din Cluj. A organizat „Serviciul Sănătății și de Ocrotire din Ardeal“

În Europa

1. Nostradamus – nume adevărat Michel de Nostre Dame (1503-1566) – 450 de ani de la moarte;
2. Iliia Ilici Mecinikov (1845-1916) – 100 de ani de la moarte. Urmaș al Spătarului Milescu;
3. Harold Hirschprung (1830-1916) – 100 de ani de la moarte. Cel care a dat numele său *megacolonului congenital*.

IV. Sub lupa trans-explorării

1. Atragem atenția cititorului asupra etimonului **colectiv**, substantiv și adjectiv, supus unui proces de degradare semantică.
 - a. În procesul de colectivizare a agriculturii a apărut substantivul *colectiva* (Gospodăria Agricolă de Producție), cu o formulare plină de înțeles:

*Colectiva e un rai
Fură dacă vrei să ai!*

- b. Prin tragedia ivită în locația numită **Colectiv**, în cadrul procesului de combustie rezultat, au decedat și au fost schilodiți un mare număr de tineri.
 - c. **Colectivul** apare ca o soluție salvatoare când nu vrei să rezolvi o problemă. Decidenții apelează în acest sens la o „strânsură“, care de regulă este formată din inși fără personalitate și obedienți. Șefii pot fi liniștiți: „colectiviștii“ au răspuns „da!“ și ei trăiesc fără unde perturbatoare cerebrale.
2. Supunem atenției cititorilor proverbul „**Nicio faptă bună nu rămâne nepedepsită!**“. Exemplele sunt numeroase în viața de toate zilele. „Aprecieră“ activității mele de pionierat în specialitatea de medicină generală/medicina familiei, raportată la omul G. B., este o dovadă vie a adevărurilor vehiculate de zicătoare.
3. **Condensări istorice în '21:**
 - a. În 1521 este datată *Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung către judele Brașovului, Hans Beckner*, care este considerată ca prim document apărut în limba română (1).
 - b. În 1521 moare Neagoie Basarab (domn al Țării Românești între 1512-1521), autorul

scrierii *Învățămintele lui Neagoie Basarab către fiul său, Teodosie* și ctitor al Mănăstirii Curtea de Argeș. B. P. Hasdeu apreciază că Neagoie este „un Marc Aureliu al Țării Românești, principe artist și filosof“.

- c. În 1821 are loc Revoluția lui Tudor Vladimirescu. Amintim de proclamația lui Tudor Vladimirescu de la Padeș, din 23 ianuarie 1821 adresată, „Către tot poporul român din București și din toate celelalte orașe și sate ale Țării Românești, dragoste frățească și sănătate“. Lui Tudor Vladimirescu îi aparține formularea: „Patria se cheamă norodul, iar nu tagma jefuitorilor!“ (5).
 - d. În 1821 încetează din viață Petru Maior, strălucit reprezentant al pleiadei de intelectuali care au format Școala Ardeleană. Lucian Blaga atrage atenția asupra unor formulări de mare interes pe care o prezintă Petru Maior: „De vom vrea a grăi oblu, limba românească e mama limbei celei latinești“.
 - e. În 1821 se naște Ion C. Brătianu (1821-1891). Om politic liberal, unul dintre întemeietorii României Moderne, denumit *Vizirul* pentru fermitatea cu care a condus România ca prim-ministru timp de 12 ani (1876-1888), el fiind și sfetnicul cel mai de seamă al regelui Carol I (5).
4. Împlinirea a 300 de ani de la instalarea **epocii fanariote** în România. Prin așezarea grecului Nicolae Mavrocordat în 1716 ca domn al Țării Românești s-a inaugurat epoca fanariotă, ea sfârșindu-se odată cu Revoluția lui Tudor Vladimirescu. În sinteză epoca fanariotă s-a caracterizat prin cinci elemente: corupție, abuzuri, rapacitate, servilism, apatie. Perioada Fanariotă e importantă spre a fi amintită prin aceea că ea devine un avertisment peste timp.
5. Recenzia cărții lui Nicolae Dragoș **Scrieri în rime și catrene în zigzag** (2016). În volumul de epigrame (în sens clasic: creații poetice remarcabile, concise, cu o coloratură didactică, adresate Cetății, induse de prefixul *epi-*, care traduce sensul peste, deasupra al fenomenului cercetat), cu destinații largi, dar și cu direcționare, al poetului prescriptor Nicolae Dragoș, lumina apare imprimată în versuri („ca o mireasmă-ntr-o pădure“), ca să preluăm o suavă exprimare argheziană (3). Fie-ne îngăduit să facem un „denunț“ literar: **Sub lumină**
Către „Mehr Licht!: Ia!“ /Să te zgâmboi la Licurici: Da! /Dar să privești în Lumină: Ba!

Prezentăm în continuare modul cum circulă lumina în catrenele selectate.

Stare

Când ploile îi dau ocol/Și-aruncă timpul pelerina/Și în priviri urcă lumina/Din cerul devenit simbol.

Păstorel

Câtă lumină a văzut/Doar într-un strop de Murfatlar!/Prin stropii care i-a băut,/A fost precis miliardar.

Piatra lui Brâncuși

Mi-a zis piatra gânditoare:/–„Lumina-mi este sărbătoare/Și-i scrisă adânc în trupul meu/Cu daltă de la Dumnezeu.”

Eminescu

Născut a fost spre a nu muri,/Viața lui e Însăși veșnicia!/E, pentru noi, LUCEAFĂRUL de Zi,/Etern să lumineze România...

Cuvintele

Sunt mari cuvinte ce deschid/Ferestre spre-a vieții lumină,/Dar și cuvinte ce-nvenină/Iar altele careucid.

În cartea care se întinde pe 190 de pagini găsim și multe adresări către corpul medical, în sinteză văzut ca un trup:

Văd Țara...

Văd Țara ca un imens trup,/Din care trupuri vii se rup.../Trezește-te, popor român,/Spre-a fi pe trupul tău stăpân!

Notații finale

1. În substanța ei, trans-explorarea își propune smântânirea textului parcurs, materializând adevărurile desprinse spre a deveni nu individualități scilicet ci specii fiabile ce dezvoltă o forță catalitică întru înnoirea socială, în acord cu relația biruitoare românească tradiție-modernitate.
2. Continuăm cu un imbold eminescian care cheamă la deșteptare: „Ne'înțeles rămâne gândul/Ce-ți străbate cânturile,/Zboară vecinic, îngânându-l/Valurile, vânturile“. (*Dintre sute de catarge*)

3. Gândindu-ne la răscrucea creșterii României de la 1 decembrie 1918 și apropiatei sărbătoriri a Centenarului României Mari, la bărbăția trecută și la dezordinea actuală, Țara Noastră a Viitorului se va clădi sub flacăra sacră a Unirii, printr-o stare de Spirit avântată, în bătaia de aripi a Măiestrei (Doctrina Națională).

4. Națiunea română în accepția noastră înseamnă: a. Conștiința aparținătoare într-un spațiu convenabil al continuității, dar diminuat prin vicisitudinile istoriei și slăbiciuni omenești; b. Limbă unitară, cu rădăcini străvechi; c. Matrice stilistică într-un spirit coordonat strămoșesc – *sic volo!*, și mai încoace, *prin noi înșine!* – cu o natură ocrotitoare, obârșie pe a cărei relație de viațuire își pune pecetea „dorul“; d. Viziune sofianică (credință a ortodoxiei sud-est europene) ce nu a folosit niciodată religia ca armă și care s-a întrupat sub formula: *asudă și culege*; e. Destoinicie cu modulări: perioade delăsătoare și perioade urcătoare.

În ceea ce mă privește, îmi doresc să exist într-o noimă sanscrită, ascunsă în evoluția onomatopeicu-lui *pic!* în *picure* sub acronimul PICUR: Patriot, Inteligent, Creator, Util, Robust (2).

5. Medicul care simte românește trăiește sub comandamentele țarușului înfipt în pământ, recunoscut în vechime sub denumirea de PO-CIUMB, adică: Profesionist, Ocrotitor, Cultivat, Iubitor, Umanist, Mărturisitor, Biruitor.
6. Legato (licăriri întru afundare): Când lichelismul e în floare și sentimentele înalte se lichefiază alimentând mocirla, limaxii licențioși lucrează *part-time* sau *full-time*, după cum li se permite, pentru lichidarea Întregului Național și înaintarea țării în maladia numită Globalită/Globaloză.
7. *În țara noastră senzitivă, rotundă și mare, Azi plină de glod, de cotârle și cotloane, Vrem să trăim liberi în cuget, cu dorit spor, Și cu mână curată la chipiu pentru onor!*

BIBLIOGRAFIE

1. Badea Mariana – *Limba și literatura română pentru Bacalaureat*, Ed. Badea & Professional Consulting;
2. Bușoi Grigore – *Din adânc spre cele înalte. Eseurile unui ostenitor într-ale medicinei*, Ed. Amaltea, 2007;
3. Dragoș Nicolae – *Scrieri în rime și catrene în zigzag*, Editura Revers, 2016
4. Georgiu Grigore – *Istoria culturii române moderne*, Ediția a 2-a, București: comunicare.ro, 2002;
5. Popescu N. Petru – *Documente esențiale din istoria modernă a României. Acte și discursuri politice celebre*, Ed. Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2015;
6. Rachieru Adrian Dinu – *Generația orfelină*, Ed. Ideea europeană, București, 2014
7. Zeletin C.D. – *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*, Ediția a doua, Editura Vitruviu, București, 2008;
8. Colecția ziarului *Flacăra lui Adrian Păunescu* din anul 2016.